

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ 9 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/SCP1342V3I9Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Ақтамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

- Matajonov Rahimjon Akramovich*
“VII-VIII ASRLARDA ARAB XALIFALIGI ISTILOSIGA QARSHI KURASHDA MAHALLIY HUKMDORLARNING O‘RNI VA ROLI” MAVZUSIGA OID INGLIZ TILLI TADQIQOTLAR TAHLILI 10-16
- Облобердиев Жасурбек Косим угли*
МЕРЫ НАКАЗАНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX ВВ 17-22

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

- Турсунов Бекмухаммад Омонович*
МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕЗОН ВА КЎРСАТКИЧЛАРИ 23-34
- Курпаяниди Константин Иванович*
ИССЛЕДОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЧЕРЕЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ 35-44
- Ahmedov Shohjaxon*
O‘ZBEKISTONDA SHAKANA SAVDONI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 45-51
- Кулибоев Азамат Шоназарович*
БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ 52-62
- Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич*
МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИ БАҲОЛАШДА МИҚДОРИЙ ВА АХБОРОТ ТАҲЛИЛИ МЕТОДОЛОГИЯСИ 63-73
- Abduraxmanova Shoxida Ravshanovna*
TIBBIYOT MUASSASALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 74-80
- Davronov Istamxo‘ja Olimovich*
МЕНМОНХОНА ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИ ВА СИФАТИНИ ВАНОЛАШ USULLARI 81-86
- Маматов Бахадир Сафаралиевич*
ҲУДУДЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ МУҲИТ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ 87-96
- Шолдаров Дилшод Азимиддин ўғли*
КАМ ТАЪМИНЛАНГАН ОИЛАЛАР УЧУН НАФАҚА ВА МОДДИЙ ЁРДАМ ТАЙИНЛАШ ВА ТЎЛАШ ТАРТИБИ 97-104
- Баратов Махсудали Назиралиевич*
МИКРОМОЛИЯВИЙ ТАШКИЛОТЛАР ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 105-116

<i>Ergashev Islom Ismoilovich</i> KESKIN RAQOBAT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI	117-127
<i>Қодиров Азизжон Анварович</i> ЎТИШ ИҚТИСОДИЁТИ МАМЛАКАТЛАРИДА ЭКОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ АМАЛИЁТИ	128-136
<i>Эшонкулов Акмал Кудратович</i> ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	137-142
<i>Астанов Шерзод Рустамович</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИХАЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ТАШКИЛИЙ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	143-150
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Abdullayev Ibodulla Abdullayevich</i> YOSHLARNI MILLIY G'URUR RUHIDA TARBIYALASHDA OILA VA OILAVIY QADRIYATLARDAN UNUMLI FOYDALANISH USULLARI	151-155
<i>Turabova Sevara Kattaqulovna</i> BAHS-MUNOZARALARDA QO'LLANILADIGAN TUZOQLAR VA MANIPULYATSION (SPEKULYATIV) USULLAR	156-164
<i>Alimatova Nargis Abduxalilovna</i> BARQAROR RAQOBAT USTUNLIGI-RAQOBATBARDOSHLIK OMILI	165-174
<i>Allayarova Marhabo Mavlonovna</i> UCHINCHI RENESSANS DAVRIDA YOSHLAR BADIY IJODINI RIVOJLANTIRISH ZARURIYATI	175-179
<i>Рахманов Баҳодир</i> СИНЕРГЕТИК ТАФАККУР: ФАЛСАФИЙ МЕРОСИМИЗНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	180-186
<i>Abdiraxmanov Muzaffar Zaripbayevich</i> ABU ALI IBN SINONING XORAZM MA'MUN AKADEMISIDAGI FAOLIYATI	187-191
<i>Mirzaxalov Xojiakbar Tajibayevich</i> JAMIYATDA GENDER TENGLIGI MUAMMOSINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	192-197
<i>Azimov Ashirali Mehmonboyevich</i> XOTIN-QIZLAR GENDER MA'RIFATINING IJTIMOY BARQARORLIKKA TA'SIRI	198-202
<i>Azimov Sherzod</i> PHILOSOPHICAL REFLECTION ON THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF SPORT IN SOCIETY	203-207
<i>Абдурахмонович Хасан Иброхимович</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАР ИННОВАЦИОН ТАФАККУРИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ УСТУВОР ЎНАЛИШЛАРИ	208-216

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ*Kuliyeva Dilshoda Alijon qizi*

QUMAN TOPISHMOQLARINING O'ZBEK FOLKLORIDAGI PARALLEL SHAKLLARI 217-223

Teshabaeva Dilfuza Muminovna, Abduxalilova Gulbaxor Karabaevna

ТУРИЗМ СОҲАСИГА ОИД СЎЗ ВА ИБОРАЛАРНИ ПРЕФИКСЛАР ЁРДАМИДА

ЯСАЛИШИ 224-230

Abdinazarov Uktam Qushoqovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GIPPOLOGIK TERMINLARNING LINGVISTIK TADQIQI.. 231-236

Axmedova Shaxodat Maxmutovna

O'ZBEK XALQ PAREMALARIDA SHIFO KONSEPTINING IFODALANISHI..... 237-241

Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich

JAHON TILSHUNOSLIGIDA PAREMALAR TADQIQI 242-246

Vositov Otabek Toxirjonovich

TABIATNING ATMOSFERA HODISASI UMUMIY MA'NOSI VA LEKSIK SEMANTIKA

GURUHLARNING STRUKTURAL XUSUSIYATLARI 247-253

Hodir Raхmatullaev

НАЗАР ЭШОНҚУЛ НАСРИДА ШАРПА АРХЕТИПИНИНГ ТАЛҚИНИ 254-260

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР*Мамасобиров Давронбек Эрназарович*

ВАТАНДОШЛАР БИЛАН ИШЛАШ: ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛ 261-270

Urakov Djahongir Rajabovich, Sharipovasror Safar o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUN HUJJATLARIDA FUQAROLIK JAMIYATI

INSTITUTLARNING HUQUQIY ASOSLARI 271-276

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ*Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna*

OLIY TIBBIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARI HISSIY-KOMMUNIKATIV

KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH 277-281

Umarova Zaxro Abduraxim qizi

TALABALAR MUSTAQIL TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA NOSTANDART FIKRLASH

(THINKING OUTSIDE THE BOX) NING ROLI 282-287

Kadirov Ramz Turabovich

TALABA-AKTYORLARNING SAHNA NUTQIGA OID BILIM VA KO'NIKMALARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING SPETSIFIK TEXNOLOGIYALARI (DARS JARAYONIDAGI

MASHG'ULOTLAR MISOLIDA) 288-295

Khabiba Madaminovna Jurabekova

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF LISTENING IN THE FORMATION OF COMMUNICATIVE

COMPETENCE OF STUDENTS IN RUSSIAN LESSONS 296-302

<i>Nishonov Akmal Obidovich, Xamrakulov Xamidullo Turgunboyevich</i> KLAUSTERLI O'ZARO TA'SIR SHAROITIDA INFORMATIKA O'QITUVCHILARINING MALAKASINI OSHIRISH JARAYONINI MODELASHTIRISH MASALALARI	303-310
<i>Ergashev Murodbek Ikromovich</i> MUSIQA TA'LIMIDA O'QUVCHILARNING KREATIV VA IJTIMOYIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD IMKONIYATLARI	311-316
<i>Utkirov Nusrat Kamilovich</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHNING KASBIY-PEDAGOGIK KOMPETENTLI TA'MINOTINI RIVOJLANTIRISH	317-322
<i>Yulbarsova Xurshida</i> BO'LAJAK SOTSIOLOGLARDA IJTIMOYIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-PEDAGOGIK JIHATLARI	323-329
<i>Baychayev Fazliddin Xusenovich</i> BO'LAJAK KON-METALLURGIYA SANOATI MUTAXASSISLARINING ELEKTROSTATIKAGA OID NAZARIY BILIMLARINI MUSTAHKAMLASH	330-335
<i>Muminov Ulmas Ravshanqulovich</i> O'ZBEKISTONDA "MAHALLA INSTITUTI" NING MAHALLIY O'Z-O'ZINI BOSHQARISH – ORGANI SIFATIDA SHAKLLANISHI, UNING HUQUQIY ASOSLARINI YARATILISHI	336-341
<i>Tajibayeva Ma'mura Tojidinovna</i> AJDODLARIMIZ PEDAGOGIK TA'LIMOTLARINI O'RGANISH ASOSIDA TALABALARDA G'OYAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH	342-346
<i>Askarova Zulayxo</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING FIKRLASH DARAJASINI ANIQLASHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH SAMARASI	347-352
<i>Akhmadjonova Diyora Dilshod qizi</i> EXPLORING THE EFFECTIVENESS OF TEACHING THROUGH ONLINE PLATFORMS	352-362
<i>Jumaniyazova Go'zal</i> OLIIY O'QUV YURTI TALABALARINI PIRLSGA YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLARNI TAYYORLASHGA O'RGATISH METODIKASI	363-367
<i>Xusaiova Leyla Yunusova</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ФОНЕТИКЕ: ТЕХНОЛОГИИ И МЕТОДЫ	368-373
<i>Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich</i> МАТЕМАТИК КРЕАТИВ ТАВСИФДАГИ MASALALARNING BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA KREATIV FIKRLASHINI FANLARARO ABSSESSIAL VA ORDINATAL BOG'LAB SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI VA ROLI	374-379
<i>To'xtasinov Muhammadjon</i> PEDAGOGLAR KASBIY KOMPETENLIGINI OSHIRISHDA UZLUKSIZ METODIK XIZMATNING O'RNI	380-384

Eshnazarov Murod Karimovich

GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA TA'LIM MAZMUNINI RIVOJLANTIRISH

IMKONIYATLARI 385-391

13.00.00- Психология фанлари

Eshnazarov Murod Karimovich

Termiz davlat universiteti "Pedagogika va ijtimoiy ish"
kafedrası o'qıtuvchısı

GERMENEVTİK YONDASHUV ASOSIDA TA'LİM MAZMUNINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada "Germenevtika" tushunchası, mazmun-mohiyati, ta'lim mazmunini shakllantirishdagi o'rni, ijtimoiy va falsafiy sohani rivojlantirish va tushuntirishda germenevtik yondashuvning ahamiyati. Kishilar ongida milliy mafkurani mustahkamlash hamda milliy g'oya targ'ibotini kuchaytirishda germenevtik metodologiyadan foydalanishning samarali natijasi, bir tilning matn ma'nosini boshqa tilga tarjima qilishda tarjimon, avvalo, ikki tilning so'z boyligini chuqur bilishi, ma'nodosh so'zlarning eng muvofiqini tanlay olishi kerakligi.

Kalit so'zlar: Germenevtika, metodologiya, ta'lim, tarbiya, ijtimoiylashuv, tushunish, anglash, pedagogika, psixologiya, shaxs, rekonstruksiya, anglash, falsafa.

Eshnazarov Murad Karimovich

Termiz State University "Pedagogy and Social Work"
teacher of the department

OPPORTUNITIES FOR DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL CONTENT ON THE BASIS OF HERMENEUTIC RELATIONSHIP

Abstract. In this article, the concept of "Hermeneutics", its essence, its role in the formation of educational content, the importance of the hermeneutic approach in the development and explanation of the social and philosophical sphere. The effective result of using the hermeneutic methodology in strengthening the national ideology in people's minds and promoting the national idea is that the translator, when translating the meaning of the text of one language into another language, first of all has a deep knowledge of the vocabulary of the two languages, the most meaningful words that he should be able to choose the appropriate one.

Key words: Hermeneutics, methodology, education, upbringing, socialization, understanding, understanding, pedagogy, psychology, personality, reconstruction, understanding, philosophy.

Эшназаров Мурад Каримович

Термезский государственный университет
«Педагогика и социальная работа» преподаватель кафедры

ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КОНТЕНТА НА ОСНОВЕ GERMENEVTICHESKIX OTNOSHENIY

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие «Герменевтика», ее сущность, роль в формировании содержания образования, значение герменевтического подхода в разработке и объяснении социально-философской сферы. Эффективным результатом использования герменевтической методики в укреплении национальной идеологии в сознании людей и продвижении

национальной идеи является то, что переводчик при переводе смысла текста с одного языка на другой язык прежде всего обладает глубоким знанием лексики. из двух языков наиболее значимые слова, из которых он должен уметь выбрать подходящее.

Ключевые слова: Герменевтика, методология, воспитание, обучение, социализация, понимание, понимание, педагогика, психология, личность, реконструкция, понимание, философия.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I9Y2023N53>

Kirish. Jadallik bilan rivojlanayotgan zamonda ilm-fanning o'zni ham tobora ortmoqda. Yangi texnologiyalar, innovatsion g'oyalar har jabhada, xususan, ta'lim tizimini shakllantirishda muhimdir. Ta'lim mazmunini shakllantirishda germenevtik yondashuvning esa ahamiyati juda kattadir. Aksariyat manbalarda matnni talqin qilish nazariyasi sifatida e'tirof etiladigan germenevtika, tom ma'noda juda keng doirada qo'llaniluvchi sohalararo ta'limotdir. Chunki, ma'noni talqin qilish, tushunish, tushuntirish, izohlash, sharhlash kabi hodisalar falsafa, tarix, psixologiya, filologiya, san'atshunoslik, huquqshunoslik kabi fanlarning asosini tashkil qiladi. "Germenevtika" yunoncha "hermeneukos" so'zidan olingan bo'lib, "tushuntiruvchi", "talqin etuvchi" ma'nosini bildiradi.

"Germenevtika – keng ma'noda, ijtimoiy borliqni tushunish sharti haqidagi falsafiy ta'limot, tor ma'noda, filologiya, huquqshunoslik, ilohiyotshunoslik va boshqa gumanitar sohaga taalluqli matnlarni o'rganishda qo'llaniladigan metod va qoidalar to'plami", deb ta'kidlangan. Lekin germenevtikaning qamrovi yuqoridagi ta'rifdan keng. Chunki germenevtika shunchaki metod va qoidalar to'plami emas, balki inson borlig'ining alohida ontologik ahamiyatga ega bo'lgan fenomenidir. Zero, germenevtika insonga tushunish va tushuntirish imkonini berish bilan borliqning (bor bo'lish, mavjudlikning) muhim asosini tashkil qiladi. Zero, ma'noni tushunish va talqin qilish hayot mazmunining tayanch bo'g'inidir[2].

Germenevtik metodologiyaning pedagogik psixologik jihatiga e'tibor beradigan bo'lsak, ta'lim va tarbiya muammolarini tadqiq qiladigan psixologiya shaxsning maqsadga muvofiq rivojlanishini, bilish faoliyatining va insonda ijtimoiy ijobiy sifatlarni tarbiyalashning psixologik muammolarini o'rganadi. Pedagogik psixologiyaning maqsadi-shart-sharoit va boshqa psixologik omillardan kelib chiqqan holda o'qitishning oqilona rivojlantiruvchi ta'sirini kuchaytirish. Pedagogik psixologiya XIX asrning II yarmida vujudga kelgan. Eksperimental psixologiya tadqiqotchilari pedagogik psixologiya rivojiga katta hissa qo'shganlar. Pedagogik psixologiyaning fan sifatida taraqqiy etishida o'sha davrda yuzaga kelgan psixologik yo'nalishlar ham turtki berdi. Pedagogik psixologiya umumiy va bolalar psixologiyasi, shuningdek, pedagogika bilan uz-viy bog'liq[2]. Pedagogik psixologiya, asosan, ta'lim psixologiyasi va tarbiya psixologiyasiga bo'linadi. Ta'lim psixologiyasida germinevtik yondashuvning o'zni beqiyosdir. Sababi, tushuntirish orqali o'quv jarayonida xotira, tafakkur, nutq, xayol, irodaning roli, shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlari (temperamenti, karakteri, qiziqishlari), o'quv predmetlarining o'ziga xos tomonlari, ta'lim jarayonini boshqarishning psixologik tamoyillari va boshqa o'rganiladi.

Tahlil va natija. Hozirgi zamon ta'lim psixologiyasida o'quvchilarga doimiy yangilanib turadigan axborotlarni mustaqil o'zlashtirish imkoniyatini beradigan, ilmiy-texnika yangiliklaridan orqada qolmaslikni ta'minlaydigan tafakkur sifatlarini o'rganish muhim masaladir. Tarbiya psixologiyasining asosiy vazifasi — maktabdagi tarbiyaviy ishlar jarayonida shaxsning shakllanishi masalasini ishlab chiqish. Unda shaxsning axloqiy sifatlarining shakllanishiga alohida ahamiyat beriladi. Pedagogik psixologiya tadqiqotlari o'quv materiali

mazmunini tanlash, o'quv dasturlari, darsliklar tuzish, ta'limning har xil bosqichlarida o'qitish metodlari tizimini tashkil qilishda muhim ahamiyatga ega.

Ta'lim-tarbiyaning shaxsni kamol toptirish ishiga bog'liqligi milliy g'oyani shakllantiruvchi, takomillashtiruvchi va uni ommaga yetkazuvchi kuchlarga bog'liqdir. Pedagogik - psixologiya fani ham jahon fani taraqqiyoti hamda va uning takomillashib borish jarayonini, fanga kirib kelishi kutilgan yangiliklarni yanada aks ettiradi, albatta. Bu asosiy vazifa sifatida ilk bor qonuniy asoslarga ega bo'lmoqda va pedagogik psixologiya fani oldiga muhim nazariy vazifalarni hal qilish qo'yilmoqda:

1) pedagogik psixologiyaning muhim vazifalaridan biri ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish, faollashtirishning psixologik asoslarini ishlab chiqish;

2) ta'lim - tarbiya jarayonida turli yoshdagi bolalarning aql-idrokiga, irodasiga, uni shaxs sifatida shakllantirishga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish;

3) o'quvchilar shaxsni tarkib topishi jarayonini, bu jarayonning umumiy qonuniyatlarini va individual farqlarni, turli tarbiyaviy tadbirlarning o'quvchilarga ko'rsatadigan ta'sirini o'rganish;

4) ta'lim va tarbiya jarayoni bir-biriga bog'liqdir, bu jarayonda aqliy qobiliyatlarni, axloqiy sifatlarini, shaxsni hissiy va irodaviy sifatlarini shakllantirishning maksimal rivojlanishi shart-sharoitlarini aniqlash;

5) mustaqil bilim olish, materialni chuqur yoki yetkazishning psixologik masalalarini ishlab chiqish;

6) bilish faoliyatini o'zaro tashkil qila bilish shart-sharoitlarini aniqlash;

7) o'z-o'zini tarbiyalashning psixologik asoslarni aniqlash;

8) o'qituvchi shaxsni va o'qituvchi shaxsini xususiyatlarini, milliy o'qituvchining sifatlarini aniqlash;

9) pedagogik bilimlar, ko'nikma va malaka, qobiliyatlarning tarkib topishi hamda taraqqiyotining psixologik jarayonlarini aniqlash;

10) o'z-o'zini tarbiyalash, milliy g'urur va vatanparvarlik jarayoni uning psixologik muammolarini nazariy jihatdan asoslab berishdan iboratdir;

11) shuningdek jahon tajribalari bilan birga, milliy xususiyatlarimiz, undagi eng ilg'or tomonlar, muhimi, pedagogik tarbiyalanuvchilar, o'quvchilar, talabalar bilan imkoni boricha ko'proq muloqotda bo'lish, o'quvchi shaxsining barcha xususiyatlarini hisobga olib, bilim va tarbiya berish, ya'ni yagona pedagogik jarayonni ta'minlash, masalalari ham nazarda tutiladi;

12) pedagogik psixologiyaning eng asosiy vazifalaridan biri o'zlashtirishning sifat darajasini aniqlash usullarini ishlab chiqishdan iborat.

Pedagogik psixologiyaning amaliy vazifasi esa yoshlarni o'zlashtirishning psixologik shart-sharoitlari, tarbiyaning psixologik masalalari, bolaga ta'lim-tarbiya berishda ularni yoshlik va individual xususiyatlarini hisobga olish, yoshlarda bilim, ko'nikma va malakalarini shakllanishi, mustaqil fikrlashga o'rgatish, ilmiy tushunchalar hosil qilish, o'z ustida ishlash, o'z-o'zini tarbiyalash, yosh o'qituvchilarni psixologik faoliyatga mehr-muhabbatini shakllantirish psixologiya fanining yutuqlarini, psixologik bilimlarni keng jamoatchilik e'tiboriga havola qilinishi, ota-onalar, tarbiyachi va o'qituvchilarni bulardan bahramand qilishdan iboratdir[3]. Amaliy vazifalar radio va tele ko'rsatuvlarda, jurnallarda, ma'ruza va maxsus ko'rsatuvlar orqali chiqish, mahalla, maktab va ota - onalar bilan suhbatlashish orqali amalga oshiriladi. Qaysi metoddan foydalanishdan qa'ti nazar, bu metodlar faqat xususiy ilmiy tadqiqot ishlari

uchungina emas, balki amaliy ta'lim-tarbiya maqsadlarida bolani chuqurroq o'rganishni tashkil qilish uchun muhimdir. Ta'lim-tarbiya ishlarini to'g'ri tashkil etish uchun pedagogik psixologiyada qo'llanadigan tadqiqot metodlari o'quvchilarning individual psixologik xususiyatlarini, tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishda maqsadga muvofiq va eng samarali metodlarni tanlashga asos bo'ladigan o'quvchilar shaxsining o'ziga xosligini yaxshi bilish lozim. Pedagogik psixologiyada qo'llanadigan hermenevtik metodlar ham psixologiya fanining tamoyillari va usullariga qo'yilgan talablarga rioya qilishi maqsadga muvofiqdir.

1. O'rganish lozim bo'lgan har bir jarayon, holat va xususiyatlarni bir- biriga bog'lab tekshirish lozim. Har bir o'rganiladigan psixik hodisalarni nevrofiziologik asoslardan yoki xotirani diqqatdan, idrokni tafakkurdan ajratib o'rganish yaramaydi.

2. Tekshirilayotgan psixik hodisalarni rivojlanish qonuniyatlarini bilmasdan turib uni har tomonlama o'rganish mumkin emas. Shuningdek, turli yoshdagi bolalarning psixik rivojlanish xususiyatlarini bilmasdan turib o'rganilayotgan yosh davrning o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish va tavsifnoma berish mumkin emas.

Tekshirish jarayonida kishining butun psixikasida, ongida aks etadigan jamiyatning moddiy negizi undagi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar bilan birgalikda o'rganiladi. Ta'lim-tarbiya jarayonida psixik hodisalarning miqdor o'zgarishlarini sifat o'zgarishlarga o'tishi va bir sifat holatining ikkinchi sifat holatiga o'tishini kuzatib borish lozim. Masalan: o'quvchi psixikasining taraqqiy etishini o'rganib ko'rib, bilim olish, tajribalar to'plash jarayonida o'quvchining bilish qobiliyatini, ya'ni xotira, tafakkur, fikr yuritishdagi sifat o'zgarishini bilib olsa bo'ladi.

Ta'kidlash joizki, falsafiy hermenevtika inson ijtimoiy faoliyatining jonli qismidir. Amaliy hayotning siyosiy, axloqiy-huquqiy sohalari, ta'lim va boshqa ijtimoiy munosabatlar jarayonida keskin o'zgarishlar ro'y berayotgan bugungi kunda hermenevtik muammolarga qiziqish ortib bormoqda. Uzoq yillar mobaynida tushunish va tushuntirish san'ati sifatida e'tirof etib kelingan hermenevtikani inson borlig'ining xarakterli xususiyati sifatida o'rganish muhim.

Falsafiy hermenevtika Forobiyning aktsidentsiyalarning ko'chish qonunida ham bor. "Rasoil ul-xukamo" ta'kidlashicha, tushunishdan avval anglash keladi. Buni zamondoshlarimiz E.Betti, Gadamer hermenevtika va uning sferalari to'g'risidagi ta'limotlarida endigina ta'kidlashdi. Gadamerning matnlarni qismlarga bo'lib o'rganish to'g'risidagi ta'limoti to'g'risida ham fikrimiz shunday. Bu metodning ham tajribadan o'tgan usuli aslida bizda mavjuddir[4].

Kishilar ongida milliy mafkurani mustahkamlash hamda milliy g'oya targ'ibotini kuchaytirishda hermenevtik metodologiyadan foydalanish samarali natija beradi. Chunki, hermenevtika bevosita insonning tushunish qobiliyatini yuksaltirishga qaratilgan ta'limotdir. Mazkur holat milliy g'oya targ'ibotida hermenevtik uslub va vositalarning keng qo'llanilishi zarurligini ko'rsatadi. Demak, hermenevtika tarixan ilohiy matnlar talqini (interpretatsiyasi) bilan mashg'ul bo'lgan bo'lsa, keyinchalik tarixiy manbalar va san'at asarlari, madaniy unsurlar va qo'yingki, mazmunga ega bo'lgan har qanday ijod hamda mehnat mahsulini o'z tadqiqot obyektiga aylantirdi. Shu o'rinda ta'kidlab o'tish joizki, hermenevtikaning obyekt doirasiga insoniyat tomonidan yaratilgan barcha ijod va mehnat mahsulini kirsada, sof rasmiy fan hermenevtik talqinga muhtoj emas[5]. Chunki, hermenevtik obyektning asosiy xususiyati - shaklan tugal, mazmunan tugallanmagan n matndir. Rasmiy fan esa, o'zining aniqligi, tizimlili, dalillanganligi, isbotlanganligi, muayyan chegaraga egaligi va boshqa jihatlari bilan hermenevtik interpretatsiyaga (talqinga) muhtoj emas.

Germenevtikaning predmeti obyektning muhim jihatlarini qamrab oladi. Har qanday germenevtik tadqiqot natijasida obyekt mazmunining yangilanishi kuzatilishi lozim. Bundan germenevtikaning maqsadi kelib chiqadi. Germenevtikaning maqsadi talqin qilishning turli metodlarini amalda qo'llash orqali haqiqiy mazmuni tushunish va yaratishdan iboratdir.

Insonning hurmat-e'tiborga, buyuklikka loyiqligi, odatda, u yaratib qoldirgan ma'naviy meros, ijod mahsuli bilan belgilanadi. Germenevtik metodologiyaning nazariy asoslarini tahlil qilish, bugungi kunda talqin va tushuntirishga muhtoj bo'lgan ma'naviy merosimizni tushunishga zamin bo'lib xizmat qiladi. Zero, miloddan avvalgi VII-VI asrlarga borib taqaladigan falsafiy bilimlarning germenevtik talqini ijtimoiy-gumanitar yo'nalishdagi tadqiqotlar uchun muhim metodologik asosdir.

Ijtimoiy hayotda germenevtikaning namoyon bo'lishini quyidagi holatlarda kuzatish mumkin:

- tarjima (boshqa tildagi ijod mahsulini va tajriba ma'nosini o'z tiliga o'tkazish);
- rekonstruksiya (tub ma'noni topish, ma'noni markazlashtirish);
- dialog (subyektning matn bilan muloqotga kirishi va yangi ma'noning yaratilishi).

Bir tilda yozilgan matnni boshqa tilga tarjima qilganda ma'lumotlarni tarjimon o'z tilida mavjud (yoki o'zi bilgan) so'zlar bilan izohlaydi. Agar matndagi biror-bir so'zni tarjimon o'z ona tilidagi aynan ifodasini topa olmasa (shunday so'z mavjud bo'lmasa), shu so'zga ma'no jihatdan yaqinroq bo'lgan so'zni qo'llashga majbur bo'ladi. Chunki bir millatning so'z boyligi ikkinchi millat so'z boyligi bilan bir xil emas va oqibatda tarjima jarayonida so'zlar o'zgarsa-da ma'nolarni saqlab qolish asosiy vazifa darajasiga chiqadi. Aksariyat holatlarda tarjimon salohiyatiga qarab matn mazmuni asl mazmundan sayozlashadi yoki uzoqlashadi. Lekin tarjima jarayonida shunday holatlar bo'ladiki, matn tarjimasi birinchi manbadan ham chuqurroq, mazmunliroq chiqishi mumkin. Bu holat tarjimon (yoki sharhlovchi)ning yuksak mahorati, so'z boyligi bilan bog'liq. Masalan, barchaga tanish bo'lgan rus kino ijodkorlari mahsuli "Ivan Vasilevich o'z kasbini o'zgartiradi" (rejissor I.Ryazanov) filmini olaylik. Aksariyat mutaxassislarining ta'kidlashicha, ushbu filmning o'zbek tilidagi tarjimasi va ovoz berishdagi ijro mahorati rus tilidagi asl holatidan ancha ta'sirli chiqqan. Bu yerda nafaqat so'z mazmuni, balki uni tomoshabinga yetkazib berish ohangi (film qahramonlari xarakteriga mos ovoz berish) ham yuksak mahorat bilan bajarilgan[5]. Demak, bir tilning matn ma'nosini boshqa tilga tarjima qilishda tarjimon, avvalo, ikki tilning so'z boyligini chuqur bilishi, ma'nodosh so'zlarning eng muvofiqini tanlay olishi kerak. Undan tashqari, tarjima jarayonida ma'noni kuchaytiruvchi asosiy jihat tarjimonning matndagi narsa va hodisalar mohiyatini tushuna olishi, ularni ichki kechinmalar orqali his qila olish qobiliyatidir. Agar tarjimada shu jihat bo'lmasa, majoziy aytganda matnning "shira"si bo'lmasa, u hech qachon o'quvchi (yoki tinglovchi)ga tushunarli bo'lmaydi.

Germenevtika rivojidagi rekonstruksiya jarayoni ham haqiqiy ma'noni topishdagi muhim yondashuvlardan biridir. Rekonstruksiya so'zi o'z ma'nosi bilan "qayta tiklash", ya'ni germenevtikada matnning birinchi ma'nosini qaytadan "jonlantirish" uchun qo'llaniladi. Bu yondashuv tarjima jarayonidan farqli o'laroq, nafaqat ikki va undan ortiq tillar ichida, balki bir til ichida ham qo'llaniladi. Germenevtik rekonstruksiya tarixga, ya'ni so'z (matn)ning yaratilishi bilan bog'liq holatga nisbatan amalga oshiriladi. Masalan, hozirgi kunda kundalik hayotimizda qo'llab kelayotgan biz uchun to'la tushunarli bo'lmagan so'z (termin, atama)larning vujudga kelishi muayyan sababga asoslanganligiga har doim ham e'tibor bermaymiz. Masalan, barchaga

tanish bo'lgan "Chorsu" so'zini olaylik. Kundalik hayotimizda tez-tez qo'llaniladigan mazkur so'zni savdo markaziga nisbatan ishlatamiz. Lekin ushbu so'zning kelib chiqishi o'rta asrlarda shahar markazidagi hududga bog'liq bo'lib, u yerdan to'rt tomonni ko'rish mumkin bo'lgan. Fors tilida "chor" "to'rt", "su" "taraf" ma'nosini anglatadi. Ijtimoiy hayotda bu kabi tarixiy atama, so'zlar ko'p uchraydi. Bundan kelib chiqadiki, qo'llanilayotgan har bir so'zning asl mazmunini bilishda shu so'z yaratilgandagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy vaziyat va shart-sharoitlarni e'tiborga olish muhim ahamiyatga ega. Germenevtikada bu xronotop tushunchasi bilan bog'liq. Xronotop– yunoncha chronos (zamon, vaqt) va topos (makon, joy) so'zlarining birikuvidan xosil bo'lgan atama bo'lib, u badiiy, tarixiy va boshqa turdagi matnning strukturasi, janr, syujet, obrazlarni uyg'un (yagona makon-zamon negizida) aks ettiruvchi universal ijodiy hodisadir. Matn va ma'noga nisbatan rekonstruksiyaning qo'llanilishi xronotop vositasida obyektning sababiy aloqadorlikda tushunishga, talqin qilishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi[6].

Germenevtik dialog esa, o'quvchini matn bilan jonli muloqotga kirishishiga sabab bo'ladi. Ya'ni o'quvchi matn bilan muloqotga kirishib, voqea-hodisalar ishtirokchisiga aylanib boradi. Bu yerda nafaqat tushunish, balki his qilish ustun turadi. O'quvchi qahramonlar taqdiriga sherik bo'lib, ularning shodligidan quvonib, dard-alamidan iztirob cheka boshlaydi. Bu holatga badiiy adabiyotni sevib mutoalaa qiladigan barcha o'quvchi tushgan. Masalan, o'zimizning eng sevimli badiiy asarimizni eslaylik. Asardagi qahramonlar, voqea-hodisalarni xotirlaylik va o'ylab ko'raylik: bu asar biz uchun nimasi bilan qadrli? Albatta, qahramonning taqdiri yoki iztiroblari biznikiga yaqin yoki o'xshash bo'lganligi uchun. Yoki hech bo'lmaganda, u orzuimizdagi vaziyat qahramoni bo'lgani uchun[7]. Masalan, o'zbek adabiyoti durdonasi Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanidagi Kumushning o'limidan iztirob chekmagan, qismatiga achinmagan o'quvchi topilmasa kerak. Lekin har bir yo'qotishning o'zgaralar uchun ibratli xulosasi bor. Yozuvchi asarda ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurashni tasvirlab, muhabbat va go'zallik timsoli bo'lmish sevimli qahramonini halok qiladi, biroq yovuzlik qilgan qahramonni asarda tugal jazolamaydi. Uning taqdirini o'quvchining hukmiga havola etib, eng kuchli nafrat va hayotning og'ir jazosi – sevganining nafratiga duchor qiladi[7]. Badiiy asarning qimmatini ham aynan so'nggi xulosani o'quvchi ixtiyoriga tashlashdir, ya'ni o'quvchi asardagi voqealar dialektikasini tahlil qilib, oxirida o'zidan kelib chiqqan holda xulosa chiqaradi. Shunda asarning tarbiyaviy-didaktik ahamiyati ko'rinadi, ya'ni kimdir asarda keltirilgan yomonlikni hayotida takrorlamaslikka, yaxshi jihatlarni singdirishga harakat qiladi. Shu tarzda matn bilan muloqot yuzaga keladi. Barcha falsafiy ta'limot, yo'nalish hamda qarashlar majmui ularda ilgari surilayotgan g'oyani haqiqatga yetishning asosiy va eng to'g'ri yo'li deb ta'kidlaydi. Shu ma'noda, germenevtika ham hayot mazmuni va haqiqatni bilishning eng maqsadga muvofiq shakli deb, muloqotni hisoblaydi. Muloqot jarayonida madaniy, tarixiy va ilmiy qadriyatlar yaratiladi. Germenevtika vakillarining fikriga ko'ra, falsafaning asosiy vazifasi bo'lgan hayotning ma'nosini, mohiyatini bilishni kishilar o'rtasidagi muloqotdan qidirish kerak. Bir so'z bilan aytganda, har bir ijod asari aniq g'oya, aniq maqsad bilan yaratilib, mavhumlik – ramz va belgilar bilan niqoblanadi. Asarning qimmatini esa mana shu mavhumlik darajasi, ya'ni ko'pma'nolilik bilan bog'liq. O'quvchi dunyoqarashi, tafakkuri, hayot tarzini o'zgartira olgan asarni kuchli asar deya e'tirof etiladi. Bunday asarda o'quvchini matn bilan muloqotga kirisha oladigan jihatlarning ko'pligi muhim ahamiyatga ega. Chunki, aynan muloqot jarayonida haqiqiy ma'no tushuniladi, hayotning mohiyati, yashashning mazmuni ikki tomon (matn va o'quvchi) muloqot chegarasining birlashishi bilan anglanadi.

Xulosa. Demak, hermenevtikaning maqsadi o'ziga xos niqoblangan haqiqat mazmunini ochishga yo'naltirilgan. Chunki, yuqorida aytilganidek, hermenevtikaning tadqiqot obyekti – shaklan tugal, mazmunan tugallanmagan inson mehnati va ijodi mahsulidir. Faqat bir ma'noga, talqinga ega ilmiy matn(yoki obyekt) hermenevtika uchun tadqiqot obyekti bo'la olmaydi.

Hermenevtika yaxlit fan emas. Biroq u ijtimoiy-gumanitar fanlar metodologiyasi sifatida qamrovi jihatidan ko'plab sohalarda amal qilish xususiyatiga ega. Chunki u ayrim empirik yoki nazariy metodlar kabi faqat bir yo'nalish, bir qolipga tayanmaydi: zamon va makonga nisbatan hermenevtika o'z tadqiqot obyektlarini ham, yondashuvlarini ham oson o'zgartiradi. Shu xususiyati bilan uni fanlararo metodologiya deyish maqsadga muvofiq.

Inson tabiatan tushunish va tushuntirishga intiladi. Shu ma'noda inson borlig'i immanent tarzda hermenevtikdir. Hermenevtika bu - tushunish va tushuntirish san'ati. Bu shunday san'atki, u insonning yashash an'anasi, hayotiy qadriyat va ideallari, dunyoqarashida aks etadi. Inson o'zi tushunganicha borliqda yashaydi va o'z imkoniyatiga ko'ra borliqni tushuntiradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatini kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar maxkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi //Xalq so'zi gazetasi 2017 yil 16 yanvar №11.
2. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "Uzbekiston" 2016.
3. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalkimiz bilan birga kuramiz. "Uzbekiston" 2017.
4. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoev 2017-2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yunalishi bo'yicha xarakteristik strategiyasi. 7 yanvar 2017 yil.
5. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat -engilmas kuch. - T., 2008 y.
6. Hoshimov K., S.Ochil. O'zbek pedagogikasi antologiyasi (o'quv qo'llanma). - T., 1995 y.
7. Allayarova S. "Sharq hermenevtikasi": tahlil va munosabat // Sharq falsafasi qadriyatlari va ularning O'zbekiston ma'naviy hayotidagi o'rni. Ilmiy maqolalar to'plami. –T.: TDSHI, 2010. –B.174-177.
8. Allayarova S. X.G.Gadamer falsafasi va hermenevtika // Falsafa va huquq. –Toshkent, 2009. –№1. –B. 38-40.
9. Antiseri D. Epistemologiya i hermenevtika// Vestn. Mosk. un-ta. Ser.7, Filosofiya. 2001. - №3. - S. 3-27.
10. Boronenkova Y.S. Psixanaliticheskaya hermenevtika // Vestnik MGLU. Filosofiya i kulturologiya. 2010. - Vip. 11 (590). - S. 127-135.
11. Fayzixojayeva D. Mantiq. Izohli lug'at. –Toshkent: Tamaddun, 2015.
12. Fayzixojayeva D. Abu Nasr Al-Forobiy va Abu Ali ibn Sino mantiqiy isbotlash haqida. – Toshkent: Nishon-Noshir, 2013.
13. Falev YE. V. Hermenevtika Martina Xaydeggera. -SPb. : Aleteyya, 2008.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).